

บทที่

1

การศึกษาเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียม :
ทางออกของความรุนแรงทางเพศ
Education for Equality : Solution for Sexual Violence

เพื่อประภา ภัทรานุกรม
Phenprapha Pattaranukrom

การศึกษาเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียม :
ทางออกของความรุนแรงทางเพศ

Education for Equality : Solution for Sexual Violence

เพ็ญประภา ภัทธานุกรม¹

Phenprapha Pattaranukrom

บทคัดย่อ

ปัจจุบันปัญหาความรุนแรงทางเพศนั้นจะทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากสังคมถูกครอบงำด้วยระบบชายเป็นใหญ่ (patriarchy) บทความนี้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการทางสังคมที่ซับซ้อนในการจัดวางให้เป็นผู้หญิงเป็นผู้ที่อ่อนแอกว่า เป็นชนชั้นสองในสังคม และกลายเป็นเหยื่อในความรุนแรงทางเพศ

อย่างไรก็ดีการลงโทษผู้ก่อความรุนแรงทางเพศหรือการข่มขืนโดยการประหารชีวิตตามกระแสที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จะไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน หากแต่สังคมต้องหันมาให้ความสำคัญในการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุด้วยการให้การศึกษาเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศและเปลี่ยนทัศนคติของสมาชิกในสังคมเสียใหม่เพื่อสร้างสังคมที่สงบสุขและเอื้ออาทรต่อกันอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : การศึกษา ความเท่าเทียมระหว่างเพศ ความรุนแรงทางเพศ

Abstract

Currently, the problem of sexual violence (gender-based violence) has become increasingly frequent and violent because society is dominated by patriarchy. This article reveals that the social process is complicated by the definition of women as weaklings and second-class citizens; therefore, women easily become victims of sexual violence.

¹ รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และการพัฒนาสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก

However, punishing sexual violence perpetrators by a death penalty as currently called for by the public is not a sustainable solution. To create a truly peaceful and caring society, Thai society should give priority to solving the problem by focusing on the root causes and providing an educational opportunity for changing the public's attitude.

Keywords: Education, Gender Equality, Sexual Violence

บทนำ

ปรากฏการณ์ความรุนแรงในสังคมที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงที่กระทำโดยผู้ชาย ไม่ว่าจะเป็นผู้ชายที่คุ้นเคยใกล้ชิดในครอบครัวหรือผู้ชายที่ไม่เคยรู้จักในพื้นที่สาธารณะทั่วไป สะท้อนให้เห็นถึงผู้หญิงตกเป็นเหยื่อในเหตุการณ์ความรุนแรงที่หลากหลายรูปแบบ ดร.วรารักษ์ แซ่มสนธิ ผู้จัดการแผนงานส่งเสริมสุขภาพผู้หญิงและความเป็นธรรมทางเพศ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กล่าวว่าจากสถิติพบว่า 35% ของผู้หญิงทั่วโลกเคยพบเจอกับความรุนแรงในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งของช่วงชีวิต แต่ในประเทศไทยกลับสูงถึง 44% (หนังสือพิมพ์เดลินิวส์, 17 สิงหาคม 2557) อย่างไรก็ตามสถิติจากการจัดเวทีเสวนา เรื่อง “ผู้หญิงถูกทำร้ายที่ชื่อ ‘ภรรยา’ ณ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2556 โดยคณะอนุกรรมการปฏิบัติการยุทธศาสตร์ด้านสิทธิเด็ก สตรี และความเสมอภาคของบุคคล ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) พบว่าตั้งแต่ปี 2550 - 2556 ประเทศไทยมีผู้หญิงและเด็กถูกกระทำความรุนแรงมากขึ้นสูงถึง 87 รายต่อวัน ในจำนวนนี้เป็นหญิงร้อยละ 40 และเด็กร้อยละ 60 และความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้หญิง มักเกิดจากคนในครอบครัว โดยเฉพาะบุคคลที่เรียกว่าสามี (www.nhrc.or.th : 10 มิถุนายน 2557) ซึ่งการกระทำความรุนแรงต่อผู้หญิงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากพฤติกรรมกรรมการกระทำความรุนแรงของผู้ชายไม่ได้รับการแก้ไขจากต้นเหตุ ผู้หญิงที่ถูกกระทำยังอาจที่จะแสดงให้เห็นสังคมรับรู้ว่าในขณะที่เดียวกันปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงโดยเฉพาะปัญหาการข่มขืน สังคมมักมีเพียงประเด็นพิจารณาจากผู้หญิงผู้ซึ่งเป็นเหยื่อมากกว่าผู้ชายที่เป็นต้นเหตุ เช่น ผู้หญิงแต่งตัวโป้ เดินในที่เปลี่ยวคนเดียว เป็นต้น มุมมองการแก้ปัญหาจึงห้ามมิให้

ผู้หญิงกระทำพฤติกรรมที่เห็นว่าเป็นสาเหตุเหล่านั้น มากกว่าจะแก้ปัญหาคือผู้ชายซึ่งเป็นผู้กระทำปัญหา

เพศภาวะในฐานะที่เป็นวาทกรรม (Gender as Discourse)

การวิเคราะห์ปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงที่กระทำโดยผู้ชาย หากวิเคราะห์ในมุมมองกระแสหลักทั่วไป ก็จะมุ่งไปที่การปรับปรุงกระบวนการยุติธรรม กระบวนการทางกฎหมาย เช่น การเพิ่มโทษให้การช่มชู้มีโทษด้วยการประหารชีวิต หรือการฝึกอบรมตำรวจ แพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ อัยการ ผู้พิพากษา ให้มีความเข้าใจในเรื่องความรุนแรง เข้าใจปัญหา รวมทั้งวิธีการให้ความยุติธรรมกับผู้ที่ถูกกระทำ หากแต่การวิเคราะห์เพศภาวะหรือความเป็นหญิงและความเป็นชายในสังคม (gender) ในฐานะที่เป็นวาทกรรม การวิเคราะห์ในแนวนี้แตกต่างไปจากการวิเคราะห์แบบที่เน้นทฤษฎีหรืออุดมการณ์ กล่าวคือ การวิเคราะห์วาทกรรมมิได้แยกอย่างเด็ดขาดระหว่างสิ่งที่เรียกว่า “ทฤษฎีกับโลกแห่งความเป็นจริง ระหว่างอุดมการณ์กับความจริง หรือระหว่างสิ่งที่เป็นามธรรมกับสิ่งที่เป็รูปธรรม” แต่การวิเคราะห์วาทกรรมช่วยให้เราสามารถจับภาพทั้งสองนี้ได้พร้อม ๆ กัน นอกจากนี้ การวิเคราะห์วาทกรรมช่วยให้เราตระหนักว่า เรื่องของจุดยืน ความคิด ความเห็น ความเชื่อ ความรู้ ความหมาย ฯลฯ ของคนในสังคมนั้น มิใช่เป็นเรื่องของการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ หรือเป็นการตกผลึกทางความคิด หรือเป็นผลมาจากการโต้แย้งถกเถียงในเชิงเหตุผล หรือตรรกะล้วน ๆ แต่สิ่งเหล่านั้นเป็นผลมาจากการกำหนดแนวคิดขึ้นมาของวาทกรรมชุดหนึ่งที่บุคคลนั้นรับมาและถือไว้ นั่นคือ วาทกรรมเป็นตัวกำหนดจุดยืน ความคิด ความเห็น ความเชื่อ ความรู้ ความหมาย ฯลฯ ของเรามากกว่าตัวเราเองเป็นผู้กำหนดสิ่งเหล่านั้นดังที่เข้าใจกัน และที่สำคัญยังมีภาคปฏิบัติจริงของวาทกรรมในเรื่องนั้น ๆ ด้วย (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2549 : 6)

ดังนั้นทุกสิ่งทุกอย่างในสังคมนี้อาจจะล้วนแล้วแต่เป็น “วาทกรรม” ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นและกลายเป็นจุดยืน ความคิด ความเห็น ความเชื่อ ความรู้ ความหมาย ฯลฯ เมื่อเป็นเช่นนี้การวิเคราะห์ “เพศภาวะ” หรือ “ความเป็นหญิง ความเป็นชาย” ในสังคม ในฐานะที่เป็นวาทกรรม ซึ่งมีวาทกรรม “ชายเป็นใหญ่” (patriarchy) เป็นวาทกรรมหลักจึงมีความสำคัญและจำเป็น เพราะจะช่วยให้เราเห็นว่าเพศภาวะใน

ฐานะที่เป็นวาทกรรม ก็คือ ระบบ กฎเกณฑ์ และกระบวนการในการสร้างเอกลักษณ์ และความหมายชนิดหนึ่งขึ้นมา (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2545 : 43) นอกจากนี้ การวิเคราะห์วาทกรรมยังช่วยให้เรามอง “อุดมการณ์ หรือความเชื่อ” ในฐานะที่เป็น ทิศนะหนึ่ง (perspective) เท่านั้น ไม่ใช่ความจริงสูงสุดหรือสัจธรรมความเข้าใจนี้ ทำให้เราเริ่มตระหนักถึงความรุนแรงของวาทกรรม “เพศภาวะ” โดยมีระบบชาย เป็นใหญ่เป็นวาทกรรมหลักได้เด่นชัดขึ้น เพราะเมื่ออุดมการณ์หรือความเชื่อมิได้มี ฐานะเป็นความจริงสูงสุดอีกต่อไป แต่มีสถานภาพเพียงทิศนะหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นการ ที่จะทำให้ทิศนะใดกลายเป็นอุดมการณ์หรือความเชื่อ อันเป็นที่ยอมรับของ สังคมในวงกว้าง จนกลายเป็น “ความจริง” ขึ้นมาได้นั้น (“ความจริง”(truth)ในที่นี้ หมายถึงความจริงที่เป็นวาทกรรมที่สังคมสร้างขึ้นสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพ สังคมไม่ใช่ “ข้อเท็จจริง” (fact) : ผู้เขียน) ย่อมหลีกเลี่ยงมิได้ที่จะต้องใช้ความรุนแรง และอำนาจในรูปแบบต่างๆ เข้าบังคับยึดเยียดให้เป็น ในทำนองเดียวกันอุดมการณ์ หรือความเชื่อเกี่ยวกับชายเป็นใหญ่ ก็มีใช้ความจริงสูงสุดแต่เป็นเพียงทิศนะหนึ่ง และมีได้มีความเป็นสากลหรือเป็นธรรมชาติแต่อย่างใดทั้งสิ้น หากแต่สามารถ เปลี่ยนได้ตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

การวิเคราะห์เพศภาวะในสังคมในฐานะที่เป็นวาทกรรม จึงอยู่ที่การชี้ชวน หรือ แสดงให้เห็นถึงกระบวนการในการสร้าง หรือสถาปนาความเป็นเจ้า (hegemony) ของเพศภาวะชุดหนึ่งในสังคม จนกลายเป็นวาทกรรมหลัก (dominant discourse) ซึ่งวาทกรรมชุดนั้นก็คือ วาทกรรมชายเป็นใหญ่ ว่ามีรายละเอียดขั้นตอน ความสลับ ซับซ้อน และความเป็มาอย่างไรบ้าง ประการที่สอง ได้แก่การชี้ชวนให้เห็นถึงความ แยกย่อยของอำนาจและการครอบงำที่แฝงเร้นเข้ามาในรูปแบบของ “อุดมการณ์ หรือ ความเชื่อ” และ “ความจริง” เกี่ยวกับวาทกรรมหลักชุดนั้น นั่นคือหัวใจของการ วิเคราะห์เพศภาวะในฐานะที่เป็นวาทกรรมอยู่ที่การแสดงให้เห็นรายละเอียด ขั้นตอน ความสลับซับซ้อน และความเป็มาของบรรดาเงื่อนไขต่าง ๆ ที่นำไปสู่การก่อตัว/ การเกิด และภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมเพศภาวะชุดหนึ่ง โดยผ่านสถาบันทาง สังคม ศาสนา เศรษฐกิจ และการเมือง และประการที่สาม เป็นการชี้ชวนให้เห็นถึง ผลกระทบหรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำของภาคปฏิบัติการของวาทกรรมและ ผลกระทบจากภาคปฏิบัติการของวาทกรรมโดยผ่านสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะ

สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา หรือโรงเรียน ซึ่งเป็นสถาบันที่สำคัญในการกำหนดกฎเกณฑ์ มาตรฐานทางสังคม รวมถึงจารีตปฏิบัติ และสถาบันอื่น ๆ ทั้งในด้านศาสนา เศรษฐกิจ และการเมืองว่าส่งผลกระทบต่อผู้หญิงอย่างไร

นั่นก็คือการวิเคราะห์เพศภาวะในฐานะที่เป็นวาทกรรม ช่วยให้สามารถปะทะกับสิ่งที่เรียกว่า “เพศภาวะ” ได้โดยตรงเพราะที่ผ่านมาแม้จะมีความพยายาม พูดถึง เขียนถึง ขบคิด หรือวิเคราะห์เพศภาวะในแง่มุมต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไป แต่ก็ยังไม่มี ความพยายามใดที่สามารถตั้งคำถามกับตัวเพศภาวะได้ตรงอย่างเป็นระบบและจริงจัง แม้แต่ความพยายามที่ได้รับความชื่นชมและยกย่องอย่างมากในแวดวงการศึกษาในเรื่องเพศภาวะ คือการคิดค้นแนวคิดสตรีนิยมในแนวต่าง ๆ ก็ยังมีอาจ จัดได้ว่าเป็นการตั้งคำถามกับความหมาย/ค่านิยม ของสิ่งที่เรียกว่า “เพศภาวะ” อย่างถอนรากถอนโคน ประการที่สอง เพศภาวะในระบบชายเป็นใหญ่ ได้กำหนดให้สิ่งที่สร้างขึ้นในตัวมันเองเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาที่สุดที่ต้องบรรลุให้ถึง เนื่องจากเพศภาวะในระบบชายเป็นใหญ่ที่ดำรงอยู่คือสิ่งที่เป็นสัจธรรม คือความเชื่อ คืออุดมการณ์ หรือความจริงสูงสุด ที่ผู้หญิงต้องไขว่คว้ามาให้ได้ เช่น ผู้หญิงต้องแต่งงาน เพื่อหาคนดูแล และเมื่อแต่งงานผู้หญิงก็จะรู้สึกว่ามีเจ้าของ ผู้หญิงต้องทำงาน บ้าน ต้องดูแลลูกและสามี ต้องเป็นแม่บ้านที่ดี เป็นต้น

นอกจากนี้สังคมกระแสหลักไม่เคยตั้งคำถามกับค่านิยม หรือความหมายของสิ่งที่เรียกว่า “เพศภาวะ” หรือความเป็นหญิง ความเป็นชายในสังคม ดังนั้นบรรดา ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี แผน นโยบาย โครงการพัฒนาสตรีต่าง ๆ ก็จบลงด้วยการตอกย้ำ ขยาย หรือสานต่อค่านิยมหรือความหมายเดิมของเพศภาวะให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น แทนที่จะล้มล้างหรือทำลายความศักดิ์สิทธิ์ “ความจริง” ของสิ่งที่เรียกว่า “ชายเป็นใหญ่” ลง เช่นนโยบายการให้ความช่วยเหลือผู้หญิงที่ถูกทารุณกรรมทั้งทางร่างกาย และจิตใจ (battered women) ซึ่งแท้จริงแล้ว ผู้ชายเป็นผู้ก่อปัญหาดังกล่าวมากกว่าผู้หญิง แต่วิธีคิดในการกำหนดนโยบายกลับมุ่งแก้ปัญหาก็ที่ปลายเหตุ และเป็นการจัดบริการรองรับปัญหา เช่น การสร้างบ้านพักเพื่อรองรับและให้ความช่วยเหลือผู้หญิงที่ถูกกระทำทารุณกรรม โดยมิได้มุ่งแก้ไขพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงที่ผู้ชายกระทำต่อผู้หญิงอย่างจริงจัง ซึ่งนโยบายดังกล่าวยังคงกระทำภายใต้กรอบ กฎเกณฑ์ กติกา ภาษา หรือ “วาทกรรม” ของเพศภาวะ การวิเคราะห์เพศภาวะในฐานะที่เป็น

วาทกรรม ต้องการช่วยให้เราข้ามพ้นไปจากเรื่องเพศภาวะในสังคม สุ่มิติอื่น ๆ ที่ไม่จำเป็นต้องแยกหญิงชาย แต่ทุกคนเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน หรืออาจกล่าวได้ว่าการวิเคราะห์เพศภาวะในสังคมในฐานะที่เป็นวาทกรรม สามารถช่วยให้เราข้ามพ้นไปจากเรื่องของวาทกรรมเพศภาวะสู่เรื่องของการพัฒนาวาทกรรม เพื่อสร้างค่านิยมหรือความหมายชุดใหม่เกี่ยวกับคนที่เกิดมาต่างเพศกัน (sex) ในสังคมนี้ นั่นคือหากพิจารณาเพศภาวะในฐานะที่เป็นวาทกรรมแล้ว เราจะสามารถตั้งคำถามที่พื้นฐานที่สุดแต่เป็นประวัติศาสตร์ที่สุดด้วยว่า “ทำไมผู้ชายซึ่งเป็นเพศหนึ่งในสังคมที่มีด้วยกันสองเพศนี้จึงสามารถกลายเป็นผู้ควบคุม มีความเหนือกว่าผู้หญิงซึ่งเป็นอีกเพศหนึ่งไปได้” การที่จะตอบคำถามที่มีความสำคัญยิ่ง แต่มักถูกมองข้ามไปอย่างน่าเสียดายนี้ได้ เราหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องหันกลับไปตรวจสอบ สืบค้น หรือแกะรอยกระบวนการในการสร้าง หรือสถาปนาความเป็นเจ้าของวาทกรรมหลักชายเป็นใหญ่ ว่ามีรายละเอียด ขั้นตอน ความสลับซับซ้อนและความเป็นมาอย่างไรบ้าง จึงสามารถทำให้ค่านิยม หรือความหมายของสิ่งที่เรียกว่า “ชายเป็นใหญ่” กลายเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง และการที่จะสามารถตรวจสอบ สืบค้น หรือแกะรอยกระบวนการดังกล่าว เรามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำวิธีการวิเคราะห์วาทกรรมมาใช้ เพราะวิธีการวิเคราะห์วาทกรรมในแบบที่มิเชล ฟูโก (Michel Foucault) นักคิดชาวฝรั่งเศสในยุคหลังสมัยใหม่ (postmodern) เสนอนั้น มิได้ให้ความสนใจกับเอกลักษณ์ หรือตัวตนของสิ่งที่ศึกษาโดยตรง แต่ให้ความสนใจกับวาทกรรมที่สร้างเอกลักษณ์ หรือตัวตนของสิ่งนั้นมากกว่า เช่น มิเชล ฟูโก (Michel Foucault) ไม่สนใจว่าอะไรคือความจริง แต่สนใจศึกษากฎเกณฑ์ที่เป็นตัวกำหนด สร้างความหมาย และความเป็นไปได้ในการพูดถึง “ความจริง” นั่นคือ มิได้สนใจศึกษาความจริง (truth) แต่สนใจศึกษาวาทกรรมว่าด้วยความจริง (a discourse of truth) มากกว่า (Michel Foucault, 1980 : 131-133) นั่นก็คือ การกำหนด “ความจริง” ที่มีข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์แต่อย่างใด แต่คือการกำหนดแนวคิดชุดหนึ่งที่เป็นตัวกำกับว่าอะไรจริง หรืออะไรไม่จริง

กระบวนการทำให้วาทกรรมชายเป็นใหญ่กลายเป็น “ความเชื่อ” และ “ความจริง” ในรูปของคำสอน ความดีงามที่ดูเป็นความถูกต้อง เหมาะสม เป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ ทำให้ “ชายเป็นใหญ่” กลายเป็นเรื่องปกติธรรมดา กล่าวคือแปรสภาพจาก

สิ่งที่สร้างขึ้นสู่การเป็นความเชื่อ ความจริง เป็นธรรมชาติ หรือเป็นจารีตปฏิบัติของ คนในสังคม สำหรับเครื่องมือหรือเทคนิควิธีการที่วาทกรรมหลักชายเป็นใหญ่นำมา ใช้ในการจัดระเบียบสังคม ให้กลายเป็นเรื่องปกติธรรมดา หรือบางคนอาจเข้าใจว่า เป็นธรรมชาติ ประกอบไปด้วยการส่งวาทกรรมผ่านสถาบันทางสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน สถาบันทางศาสนา เช่นวัด สถาบันทางเศรษฐกิจ/อาชีพ และสถาบัน การเมือง ซึ่งสถาบันเหล่านี้ล้วนถูกกำหนดและควบคุมโดยผู้ชายทั้งสิ้น ดังนั้น ผล กระทบที่เป็นรูปธรรมต่อผู้หญิงจากกระบวนการกำหนดวาทกรรมเพศภาวะดังกล่าว ได้แก่ การเปลี่ยนสถานะของผู้หญิงจากการเป็นมนุษย์ที่มีสิทธิ์มีเสียง สู่การเป็นวัตถุ ที่ไร้ชีวิตวิญญาณ โดยวาทกรรมชายเป็นใหญ่ที่เป็นวาทกรรมหลักจะตอกย้ำให้เห็น ว่า “ผู้หญิง” นั้นอ่อนแอ ไม่มีศักยภาพ และไม่มีที่เหมาะสม จำเป็นต้องได้รับ “การดูแล” นั่นก็คือการควบคุม/จัดระเบียบ ผ่านเทคนิควิธีการต่าง ๆ ภายใต้อิทธิพล หรือป้ายที่สวยหรู เช่น การแต่งงาน ความเป็นแม่ การทำงานบ้านที่เรียกร้อย ความสวย โดยมีสถาบันต่าง ๆ ทำหน้าที่นี้ เช่น สถาบันอบรมผู้หญิงในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงสถาบันความงามให้ผู้หญิงกลายเป็น “วัตถุ” ในลักษณะที่ผู้ชายต้องการ เช่น การเป็นผู้หญิงที่สวยงามในสายตาของผู้ชาย การเป็นเมียที่ดี การเป็นแม่ที่ดี สิ่งเหล่านี้ นับเป็นการตอกย้ำความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น และ ความสำคัญของเทคนิค/กระบวนการจัดระเบียบ “ผู้หญิง” ของวาทกรรมหลักชาย เป็นใหญ่อยู่ที่การเบี่ยงเบนปัญหาต่าง ๆ ที่ผู้หญิงเผชิญ เช่น ปัญหาการกระทำรุนแรง ต่อผู้หญิง จากคำอธิบายเชิงโครงสร้าง สู่การอธิบายแบบประณามเหยียดผู้หญิง (blaming the victims) ด้วยการชี้ให้เห็นว่าปัญหาที่ผู้หญิงเผชิญนั้น เป็นปัญหาส่วนตัว/ส่วนบุคคล เนื่องจากผู้หญิงเป็นตัวสร้างปัญหาเอง เช่น ผู้หญิงแต่งตัวโป๊จึงถูก ช่มชู้ ผู้หญิงไม่ได้ทำหน้าที่ภรรยาที่ดีสามีจึงมีเมียน้อย เป็นต้น

นั่นคือเพศภาวะ ในฐานะที่เป็นวาทกรรม โดยมีระบบชายเป็นใหญ่เป็นวาทกรรมหลัก แสดงให้เราเห็นว่า เพศภาวะหรือความเป็นหญิงความเป็นชายในสังคมนั้น เต็มไปด้วยเรื่องราวของการควบคุม การจัดระเบียบ การใช้อำนาจ และความรุนแรง ในรูปแบบต่าง ๆ การเกิดขึ้นของสิ่งเหล่านี้ย่อมกระทบกระเทือนต่อชีวิตของผู้หญิง อย่างรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านความปลอดภัยในเนื้อตัวร่างกาย แบบแผนการ ดำเนินชีวิต ทัศนคติ ฯลฯ นอกจากนี้กระบวนการจัดระเบียบของวาทกรรม

ช่วยให้เราตระหนักว่าเพศภาวะในฐานะที่เป็นวาทกรรมไม่ว่าจะมาในรูปแบบใด ล้วนเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และเป็นเทคนิควิธีการในการครอบงำทั้งสิ้น เช่น เป็นเรื่องของความเหนือกว่า/ต่ำกว่า ระหว่างผู้ชายและผู้หญิงในสังคม

ภาคปฏิบัติการวาทกรรม : การส่งผ่านวาทกรรมเพศภาวะในสังคม

การศึกษาเพื่อให้เห็นถึงการสร้างหรือกำหนด ความคิดเห็น ความหมาย ตลอดจนกรอบคิดต่อเพศภาวะในระบบชายเป็นใหญ่ตามแนวทางการวิเคราะห์วาทกรรม ก็คือการวิเคราะห์ภาคปฏิบัติการวาทกรรม ซึ่งก็คือ การสืบค้นเพื่อให้เห็นว่าความคิดเห็น ความหมาย ของเพศภาวะถูกสร้างขึ้นมาได้อย่างไร และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง และมีอะไรที่เข้ามากำหนด หรือสร้างความหมายให้กับเพศภาวะ โดยการส่งผ่านทางสถาบันทางสังคม ศาสนา เศรษฐกิจ และการเมือง โดยสถาบันครอบครัวนับเป็นสถาบันแรกในสังคมที่มีอิทธิพลเหนือสมาชิกในสังคม และเป็นสถาบันที่ผู้หญิงได้รับความรุนแรงมากที่สุด โดยทั่วไปสังคมไทยเลี้ยงดู ปลูกฝังให้ผู้หญิงเป็นผู้เสียสละ ดูแลผู้อื่น สอนให้ลูกสาวฟังฟัง แม่ในสังคมหมู่บ้านที่ผู้หญิงดูเหมือนจะมีหน้าที่และแรงงานสำคัญในครอบครัวตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ผู้หญิงทำงานมากกว่าผู้ชายทั้งในบ้านและไร่นา และการเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจยังยืนยันถึงปัจจุบัน เมื่อผู้หญิงต้องออกจากหมู่บ้านไปทำงานก็จะนำเงินกลับมาให้ครอบครัวต่างจากผู้ชาย (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2535 และ วารุณี ภูริสินธิ์, 2545) หรือแม้กระทั่งการยกย่องผู้หญิงให้เป็นเทพ เช่น แม่พระโพสพ แม่พระธรณี เจ้าแม่กวนอิม เจ้าแม่อุมาเทวี หรือแม่แต่รูปสลักของแม่พระกับเด็ก ซึ่งน่าสังเกตว่าพระเจ้าที่เป็นผู้หญิงจะถ่ายทอดลักษณะของการเป็นแม่คือ “การให้” ซึ่งต่างจากพระเจ้าที่เป็นผู้ชายซึ่งจะใช้เงื่อนไขเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์ นอกจากนี้ยังมีมติการสอนหลากหลายรูปแบบที่เด็กผู้หญิงต้องทำตัวเรียบร้อย อยู่ในกรอบไม่ว่าด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตาม ในขณะที่เด็กผู้ชายได้รับเสรีภาพในความเป็นอยู่มากกว่า อันส่งผลถึงบุคลิกภาพ วิธีคิด เป็นต้น และสุดท้ายผู้หญิงก็ถูกสอนให้ต้องแต่งงานเพื่อจะได้เป็นฝั่งเป็นฝา ฟังพาสามีแทนพ่อต่อไป ต่อมาเมื่อผู้หญิงต้องเข้าสู่สถานศึกษาวิธีการปลูกฝัง ความคาดหวังในบทบาทของเพศหญิง และเพศชายในโรงเรียนก็ไม่ต่างกับที่บ้าน รวมถึงถูกล่อล่อมไม่ทางตรงก็ทางอ้อมให้

เลือกเรียนในสายที่เหมาะสมกับผู้หญิง เช่น สังคมศาสตร์ มนุษย์ศาสตร์ ครุศาสตร์ พยาบาล เป็นต้น มองอีกทางหนึ่งนั้น เท่ากับผู้หญิงเปิดโอกาสให้ผู้ชายได้เลือกเรียนในสายทางศาสตร์ที่แข็งแกร่ง รวมถึงมีโอกาสได้รับค่าตอบแทนสูงกว่า ในที่สุดผู้หญิงก็ต้องพึ่งพาผู้ชาย เมื่อมองผ่านทางสถาบันศาสนาผู้หญิงก็กลายเป็น “ชนชั้นสอง” ที่ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะในศาสนาพุทธของสังคมไทย กล่าวคือผู้หญิงไม่มีโอกาสบวชพระ ไม่มีโอกาสจะเข้าถึงคำสอนได้ลึกซึ้งเท่าผู้ชาย นอกจากนี้ผู้หญิงยังถูกมองว่าเป็นผู้ขัดขวางการเข้าถึงศาสนาของผู้ชาย เป็นต้น

ความรู้ : อำนาจในการกำหนดความจริงในสังคม

การกำหนดหน้าที่ ความรับผิดชอบของบุคคลแต่ละเพศซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาโดยรวมในสังคม กล่าวคือผู้หญิงยังไม่ได้มีโอกาสให้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ในทุกๆ ระดับของสังคม ในการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติได้มีการหยิบยกประเด็นนี้มาอภิปรายมาตลอดช่วงเวลานานเกือบห้าทศวรรษ แต่ก็ยังไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ผู้หญิงยังไม่ได้มีโอกาสให้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่เนื่องจากค่านิยมทัศนคติและประเพณีปฏิบัติ รวมทั้งเงื่อนไขของสังคม ทำให้เกิดข้อลำเอียงต่อผู้หญิงเกือบทุกด้าน ผู้หญิงถูกกำหนดให้มีบทบาทน้อยกว่าชาย โดยทั่วไปงานของผู้หญิงคืองานในบ้านที่ไม่มีบทบาทใดๆ ต่างกับผู้ชายที่ทำงานนอกบ้าน ซึ่งการกระทำดำเนินการตามบทบาทเช่นนี้ได้รับการยอมรับ และส่งผลถึงผู้หญิงอย่างกว้างขวางในสังคม หากมองจากมุมมองของฟูโกต์ดังที่กล่าวแล้ว แหล่งที่สร้างกฎเกณฑ์ต่างๆ ในสังคม ได้แก่ อำนาจ (power) นั่นเอง แต่มีใช้ อำนาจในรูปที่ดิบและหยาบแบบใช้กำลังเข้าบังคับ แต่เป็นอำนาจที่ขัดเกลาชักฟอกจนขาวสะอาดในรูปของ “ความรู้” (knowledge) ว่าด้วยเรื่องนั้นๆ และก็มีใช้ความรู้ต่างๆ ไป แต่เป็นความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โดยเฉพาะความรู้แบบวิทยาศาสตร์ เช่น แพทยศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ อาชญวิทยา ความรู้เรื่องเพศ เป็นต้น (Michel Foucault, 1979 : 15-16) แม้ฟูโกต์ได้พูดถึงการศึกษาโดยตรงแต่เขาก็ให้ความสำคัญของความรู้เป็นอย่างมาก และการศึกษาที่เป็นแหล่งที่มาของความรู้ที่สำคัญ นอกจากนี้โลกที่สำคัญในการทำงานของอำนาจก็มีใช้กฎหมายอย่างที่เข้าใจกัน แต่เป็นกฎเกณฑ์จารีตปฏิบัติต่างๆ ในสังคม โดยเฉพาะกฎเกณฑ์และจารีตปฏิบัติ หรือการพร่ำบอกของ

ผู้เชี่ยวชาญทั้งหลายในรูปของความรู้ทางวิชาการว่าด้วยเรื่องนั้น ๆ หรือเป็นแนวคิด ว่าด้วย “หลักสูตร” ในการศึกษาซึ่งจะประดับประดาผู้ที่ศึกษานั้นจนสิ้นสุดของการ อบรมสั่งสอน และอิงกับการฝึกฝนที่ซับซ้อนขึ้นเรื่อย ๆ (ทองกร โภคธรรม, 2547 : 58) นอกจากนี้โรงเรียนยังได้มีการกำหนดบรรทัดฐานโดยการออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานและการปฏิบัติตนของผู้รับการศึกษา และเนื่องจากสถาบันการศึกษามีหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพ และคุณสมบัติตามที่สังคมต้องการ บรรทัดฐานที่สถานศึกษากำหนดจึงเป็น บรรทัดฐานของสังคมด้วย ซึ่งบรรทัดฐานนี้ นับเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญที่จะกำกับให้ คนในสังคมอยู่ในบรรทัดฐานเดียวกันโดยการควบคุมนี้เป็นไปในระดับรายละเอียด ของชีวิตประจำวัน หรือระดับจุลภาค จนถึงขั้นแผ่ซึมเข้าไปในวัตรปฏิบัติของร่างกาย มนุษย์ แต่ฟูโกมิได้ใช้คำว่า “บรรทัดฐาน” หรือ “ระเบียบวินัย” ในความหมายที่ชวน ให้นึกถึงเรื่องที่ดีงาม เช่น การเข้าคิวซื้อตั๋ว หรือรอลิฟต์ ซึ่งเป็นระเบียบกฎเกณฑ์ที่ สร้างขึ้นในขอบเขตของการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเสมอหน้ากัน แต่ใช้คำคำนี้กับ กระบวนการฝึกฝนมนุษย์ขนาดใหญ่เพื่อมารับใช้ผลประโยชน์ของผู้ได้เปรียบ จากระบบสังคม (ทองกร โภคธรรม, 2547 : 14) ผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ จึงมี อำนาจเนื่องจากมีความรู้รวมถึงความชอบธรรมในการพูดถึงเรื่องนั้น ๆ เช่น แพทย์ มีอำนาจและความชอบธรรมในการพูดถึงความเจ็บป่วย และสุขภาพอนามัยของผู้คน นักเศรษฐศาสตร์มีอำนาจและความชอบธรรมในการพูดถึงเศรษฐกิจ แต่นั่นก็ได้ หมายความว่าบุคคลเหล่านั้นพูดอะไรก็ได้ แต่ต้องพูดตามที่ตนได้รับความรู้ในรูป ของการศึกษา จึงกล่าวได้ว่าความรู้ คืออำนาจ โดยเฉพาะความรู้ที่ได้จากการศึกษา จนเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ สามารถกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคม รวมถึงการ กำหนดเพศภาวะในสังคมด้วย ซึ่งการศึกษาที่มาของความรู้นั้นสามารถแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ด้วยกันคือ การศึกษาในระบบ (formal education) เป็นการจักระบบการ ศึกษาที่มีโครงสร้างเป็นลำดับขั้น แบ่งระดับการศึกษาตามวัยของผู้เรียน เป็นการ เรียนตามหลักสูตรของรัฐหรือที่รัฐรับรอง โดยมีการวัดและประเมินผลผู้ที่อยู่ใน สถาบันอย่างเป็นทางการ การศึกษานอกระบบ (non-formal education) เป็นกิจกรรม การศึกษาที่จัดขึ้นนอกระบบแบบทางการ จัดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการและ

ความสนใจของผู้ที่ศึกษา และการศึกษาแบบธรรมดาศึกษาหรือการศึกษาตามอัธยาศัย (informal education) เป็นการศึกษาที่เป็นธรรมชาติที่สุด หรืออาจเรียกว่าเป็นการเรียนรู้แบบสัญชาตญาณ เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตทำให้แต่ละคนได้รับและสะสมทัศนคติ ค่านิยม ทักษะและความรู้จากประสบการณ์ โดยผ่านครอบครัวและเพื่อนบ้าน การทำงานและการเล่น ห้องสมุดและสื่อมวลชน ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นแหล่งอำนาจที่สำคัญในการกำหนดสิ่งต่างๆ ในสังคม ผู้ที่มีความรู้มากกว่าก็มีอำนาจเหนือผู้ที่มีความรู้น้อยกว่า โดยเฉพาะในสังคมที่เชื่อในความทันสมัยตามแบบอย่างสังคมอุตสาหกรรมจากประเทศตะวันตก การศึกษาก็ยังจะมีอำนาจ ผู้ที่มีการศึกษาก็คือผู้รู้หรือผู้มีความรู้ จึงมีอำนาจควบคุมเหนือผู้อื่นในสังคม

นอกจากนี้ยังสามารถมองผ่านแนวคิดเรื่องการครองความเป็นเจ้าและครอบครอง (hegemony) ของอันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) ที่ชี้ให้เห็นว่า ครอบงำการครองอำนาจความเป็นเจ้าและการครอบครองนี้ จะดำเนินไปด้วยการสร้างอุดมการณ์ร่วม ซึ่งสามารถกระทำได้ในรูปของการจัดการศึกษา โดยเป็นตัวแทนของทุกฝ่ายในสังคมทั้งฝ่ายที่ได้รับและเสียประโยชน์ รวมถึงการสอดแทรกอุดมการณ์ผ่านทางหลักศีลธรรม การเมืองและผลประโยชน์ร่วม เพื่อให้ผู้คนเข้าร่วมเป็นพันธมิตรในการเข้าไปกำหนดโลกทัศน์ให้กับทุกฝ่าย โดยโลกทัศน์นี้จะทำหน้าที่ชี้หน้ากำหนดความต้องการ ผลประโยชน์ของกลุ่มผู้ถูกครอบครองให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของผู้ครอบครองเพื่อให้มองว่าเป็นความถูกต้องชอบธรรม และก่อให้เกิดการยินยอมและยอมรับการครอบครอง ด้วยคุณลักษณะของการครองอำนาจความเป็นเจ้าดังกล่าว จะเห็นได้ว่าอำนาจที่ครองอำนาจความเป็นเจ้านี้มีลักษณะที่ต่างจากอำนาจในการบีบบังคับทั่วไป แต่เป็นอำนาจที่มีรูปแบบแยบยล แอบแฝง ภายใต้อุดมการณ์เพื่อให้เกิดการยินยอมและยอมรับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของฟูโกต์ที่เห็นว่าอำนาจที่ก่อให้เกิดการยินยอมและยอมรับรูปแบบหนึ่งที่มีความสำคัญคืออำนาจของความรู้ ความรู้จะมีอำนาจมากเมื่อสามารถที่จะแสดงถึงสภาพของความจริง โดยเฉพาะความรู้ที่ส่งผ่านระบบการศึกษา หรือการปฏิบัติการศึกษาที่ตั้งอยู่บนหลักการ และวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ รวมถึงการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ที่เป็นที่ยอมรับว่าเป็นวิธีค้นหาความจริงของโลกที่เราอาศัยอยู่ และด้วยการมองเห็นนี้ ความรู้จึงมีลักษณะเหมือนความจริง ที่ถูกทำให้มีอำนาจ เพราะเป็นวิธีการที่ปลดปล่อยคนสู่

ความอิสระ (the truth will make you free) ทำให้คนสามารถแสดงออกถึงความเป็นตัวของตัวเองอย่างเต็มที่ ด้วยคุณลักษณะของความรู้ ความจริงที่กำหนดให้นี้ ทำให้ความรู้ความจริงกลายเป็นสิ่งที่มีอำนาจมาก เพราะสามารถที่จะปรับเปลี่ยนการมองสิ่งต่างๆ ได้ ในที่ขณะของฟูโก้นั้น เชื่อว่าความจริงหรือความรู้ที่อำนาจเป็นสิ่งที่ถูกรวมเข้าด้วยกัน ไม่สามารถบอกได้ว่าเริ่มที่จุดไหน เวลาใด ความรู้และอำนาจจึงเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ แต่เป็นสิ่งที่อยู่ในกันและกัน แต่ละฝ่ายต่างก็มีเงื่อนไขที่เป็นไปที่จะก่อให้เกิดอีกฝ่ายหนึ่ง โดยอำนาจต้องการความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้น เพื่อที่จะบริหารอำนาจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ความรู้นั้นก็ต้องการอำนาจเพื่อกล่าวอ้างและประกาศถึงความถูกต้องของความรู้หรือความจริงนั้น ดังนั้นทั้งสองจึงมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และมักจะพบด้วยกันเสมอในสังคมความจริง

ความรู้ หรือ ความจริงที่ถูกกำหนดด้วยคุณลักษณะของอำนาจดังกล่าว จึงเป็นฐานในการวิเคราะห์ให้เห็นถึงวิถีของการส่งผ่านวาทกรรมที่ถูกสร้างผ่านความรู้โดยระบบการศึกษาและสถาบันทางสังคมดังกล่าว วิถีคิดแบบชายเป็นใหญ่ (patriarchy) ทำหน้าที่สร้างความรู้และความจริง เพื่อถ่ายทอดให้กับสมาชิกในสังคม และด้วยความรู้ / อำนาจนี้เพศภาวะจึงสามารถที่จะเข้ามาจัดระเบียบให้กับการดำเนินการและกำหนดพฤติกรรมของผู้หญิงในสังคม ตั้งแต่การจัดระเบียบร่างกายด้วยการออกกฎ ระเบียบมาตรฐาน ความประพฤติ วิถีคิด ที่เข้ามากำหนดตั้งแต่กิริยามารยาท ความประพฤติ การแต่งกาย การพูดจา ฯลฯ เพื่อแบ่งผู้ชายออกจากกลุ่มผู้หญิง โดยการดำเนินการทั้งหมดนี้จะถูกควบคุมภายใต้การทำให้เป็นเรื่องปกติ และเป็นเรื่องที่ถูกต้อง การดำเนินการดังกล่าวจึงเป็นการใช้อำนาจเข้ามาเปลี่ยนแปลงรูปแบบชีวิตของผู้หญิง ด้วยเหตุนี้การมองเพศภาวะในที่ขณะของฟูโก่ จึงเป็นการปฏิบัติเพื่อควบคุมผู้หญิงไม่ให้มีอิสระ กล่าวคือเพศภาวะเป็นเทคโนโลยีของอำนาจที่ถูกทำให้สละสลวย ประณีต บนพื้นฐานของความรู้เป็นตัวสร้างและกำกับให้ปฏิบัติเป็นสิ่งที่ถูกต้องและสามารถบริหารภายใต้รูปแบบที่มีลักษณะของสิ่งที่เป็นธรรมดา เป็นธรรมชาติแต่มีความละเอียดซับซ้อนไม่เปิดเผย ซึ่งมีอันตรายมากขึ้น เนื่องจากเป็นไปอย่างไม่รู้ตัว ดังนั้นเพศภาวะจึงมิใช่สิ่งธรรมดาที่ดำเนินไปในวิถีชีวิตของผู้หญิง แต่เป็นส่วนสำคัญของการปกครองที่มีอำนาจเข้ามาจัดการควบคุมในรูปของความรู้ความจริงที่เข้ามาแทนที่รูปแบบอำนาจ การบีบบังคับในยุคสังคมนิยม

ผลกระทบต่อผู้หญิงจากปฏิบัติการของวาทกรรมเพศภาวะ

ความสำคัญของการบวนการสร้างวาทกรรมโดยเฉพาะการสร้างวาทกรรมหลักหรือการกำหนดอัตลักษณ์ให้กับสิ่งใดอยู่ที่การสร้างความเป็นอื่น (the otherness) ให้กับสิ่งที่มีลักษณะต่างไป ดังนั้นวาทกรรมที่เข้ามากำหนดอัตลักษณ์และความสำคัญให้กับเพศภาวะด้วยมุมมองของชายเป็นใหญ่จึงส่งผลให้เกิดการแบ่งแยกผู้หญิงและผู้ชาย เช่น การกล่อมเกล่าให้สมาชิกในสังคมที่เป็นผู้หญิงและผู้ชายมีวิถีคิด การกระทำ ความถนัด ทักษะ วัฒนธรรม อุดมการณ์ที่แตกต่างกันไป ผู้ชายจะถูกกำหนดให้มีความกล้าหาญที่เหนือกว่า ด้วยคุณลักษณะหรืออัตลักษณ์ที่กำหนดให้นี้ทำให้ผู้หญิงถูกกีดกันออกนอกกรอบ และสิทธิอำนาจในการเข้ามากำหนดเพศภาวะของผู้หญิงถูกละเลย ผู้หญิงกลายเป็น “ผู้ด้อยโอกาส” “ชนชั้นสอง” ในสังคมโดยการให้คุณค่านี้แพร่กระจายไปทั่วทุกสถาบันทางสังคม การแบ่งแยกและการจัดประเภทความแตกต่างให้กับผู้หญิง ถูกทำให้สมจริงและตอกย้ำมากขึ้นโดยส่งผ่านสถาบันทางสังคมต่างๆ ซึ่งเป็นสถาบันที่ปลูกฝังความรู้ ความจริงเกี่ยวกับเพศภาวะให้สมาชิกตั้งแต่ในวัยเด็กจนถึงผู้ใหญ่ โดยได้สร้างผลกระทบต่อผู้หญิงได้อย่างสอดคล้อง กล่าวคือ ผู้ชายได้รับการปลูกฝังในเรื่องการเป็นผู้นำ การละเล่นที่ท้าทายความสามารถในพื้นที่สาธารณะ ความมีเหตุมีผล การใช้เทคโนโลยีต่างๆ รวมถึงการศึกษาในสาขาวิชาที่เหมาะสม เช่น สาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์ต่างจากเด็กผู้หญิงที่ครูมักคาดหวังให้เป็นเด็กที่เรียบร้อย เชื้อพืง เป็นผู้ตามที่ดี มักเรียนในสาขาทางด้านสังคมศาสตร์ซึ่งนับว่าเป็นสาขาวิชาของผู้หญิง รวมถึงวิชาการทำอาหาร การเรือน ตัดเย็บเสื้อผ้า การพยาบาล ด้วยบทบาทและหน้าที่ของสถาบันการศึกษาดังกล่าวจึงเป็นการแบ่งแยกและสร้างความไม่เท่าเทียมให้กับผู้หญิงและผู้ชายในสังคม การแบ่งแยกและการจัดประเภทความแตกต่างให้ผู้หญิงกับผู้ชายในสังคมนี้ถูกทำให้สมจริงด้วยการผูกโยงวุฒิการศึกษา เข้ากับเงินเดือน ลักษณะของงานและฐานะทางสังคมโดยการตีค่าคุณวุฒิต่างๆ ออกมาเป็นเงินเดือนหรือค่าตอบแทนซึ่งส่งผลให้ผู้ชายซึ่งมีวุฒิการศึกษาในสายวิทยาศาสตร์ได้รับค่าตอบแทนที่สูงกว่าผู้หญิง และสามารถเข้าสู่งานอาชีพที่มีเกียรติและได้รับการยกย่องจากสังคม ส่วนผู้หญิงที่มีคุณวุฒิต่ำก็ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มของผู้ใช้แรงงานหรือกรรมกรไร้ฝีมือ รายได้ต่ำ เป็นต้น

ด้วยฐานการมองเพศภาวะที่มองว่าเพศภาวะเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นกลไกในการดำรงอยู่ของวิถีคิดแบบชายเป็นใหญ่ที่ถูกสร้างขึ้นในสังคมโดยการกล่อมเกลาสมาชิกของสังคมในรูปแบบต่างๆ ในแต่ละช่วงอายุ ขณะเดียวกันก็ปิดกั้น กีดกัน ละเลย วิถีคิดและมุมมองของผู้หญิง มีการปรับเปลี่ยนเพศภาวะจากข้อบังคับไปสู่ความสมัครใจในรูปของการกำหนดคุณลักษณะของผู้หญิงที่ดี การอยู่ในกรอบของวาทกรรมและกำหนดคุณลักษณะของผู้ชายให้เหนือกว่าผู้หญิง ดังนั้นเพศภาวะในระบบชายเป็นใหญ่จึงมิได้เป็นไปเพื่อก่อให้เกิดความสามารถที่สนองตอบต่อความต้องการของผู้หญิงที่แท้จริง และไม่ได้ก่อให้เกิดความเสมอภาค แต่กลับทำให้ผู้หญิงถูกบั่นทอนศักยภาพรวมถึงไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร แม้ว่าจะมีการโต้แย้งว่ามีผู้หญิงบางคนสามารถมีบทบาทที่เท่าเทียมหรือเหนือกว่าผู้ชาย ซึ่งควรเป็นประเด็นที่ถามต่อไปว่าเป็นจำนวนเท่าไรที่ฝ่าฟันต่อสู้ผ่านวาทกรรมเพศภาวะกระแสหลักขึ้นมาได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาโดยเปรียบเทียบกับปริมาณของประชากรผู้หญิงแล้ว จะเห็นว่าเป็นจำนวนเพียงน้อยนิดที่อาจกล่าวได้ว่าน่าจะยกประโยชน์ให้กับความสามารถพิเศษในการต่อสู้ฟันฝ่าเป็นเฉพาะรายมากกว่าที่จะเป็นเพราะช่องทางที่เพศภาวะได้กำหนดขึ้นสำหรับสมาชิกในสังคม นอกจากนี้ฐานะตำแหน่งของผู้หญิงก็ถูกลดทอนความสัมพันธ์ ด้วยการกำหนดอัตลักษณ์ให้กับผู้ชายในฐานะผู้ที่เหนือกว่า มีความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลมากกว่ารวมถึงสามารถตัดสินใจในทุกระดับได้ดีกว่า ด้วยมุมมองนี้ไม่เพียงแต่เป็นการลดทอนความสำคัญของผู้หญิงเท่านั้น แต่ยังเป็นการปิดกั้นศักยภาพ โอกาสในการพัฒนาของผู้หญิงลงด้วย พลังของผู้หญิงจึงอ่อนแอลง การดำรงอยู่จึงมีสภาพกลายเป็นส่วนชายขอบของสังคมที่อ่อนแอ ถูกกดขี่ เมื่อไม่มีความเท่าเทียม ผู้ที่อ่อนแอกว่าก็ย่อมจะกลายเป็นผู้ถูกระงับและตกเป็นเหยื่อในความรุนแรง ความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศหญิงและชาย จึงเป็นสาเหตุที่สำคัญในการกระทำความรุนแรงต่อผู้หญิงซึ่งเป็นเพศที่ถูกมองว่าอ่อนแอกว่า ทั้งทางร่างกายและจิตใจในรูปแบบต่างๆ

ข้อเสนอแนะด้านการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิง

หากพิจารณาผลกระทบจากการกำหนดวาทกรรมหลักชายเป็นใหญ่แล้ว แนวทางการแก้ปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิง เช่น ให้อำนาจผู้ชายที่เข้มแข็งผู้หญิงด้วย

การประหารชีวิต หรือการห้ามมิให้ผู้หญิงแต่งตัวโป้หรือเดินในที่เปลี่ยวจึงไม่ใช่การแก้ปัญหที่ต้นเหตุและปัญหาก็ยังคงมีอยู่หากผู้ชายยังคิดว่าผู้หญิงเป็นผู้ที่อ่อนแอกว่าหรือเป็นสมบัติของตนซึ่งแนวคิดนี้ยังมีอิทธิพลอย่างมากในสังคม ดร.มาเรีย ดุมาร์ เพลรา คณะสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยอวอวิก ผู้เข้าไปคลุกคลีกับหมู่นักเรียนหญิงพบว่าพวกเด็กหนุ่มวัย 14 ปี มีความคิดว่าเด็กสาววัยขนาดเดียวกันควรมีสติปัญญาต่ำกว่าแนวคิดนี้มีได้เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ หากแต่ถูกจำกัดโดยบรรทัดฐานนับเป็นภัยกับเด็กทั้งสองเพศ ความเชื่อที่ว่าเด็กผู้ชายต้องเหนือกว่าเด็กผู้หญิงทำให้เด็กผู้ชายวิตกกังวล และถูกกดดันให้พิสูจน์ให้เห็นด้วย อย่างเช่น การชกต่อยตี้มเหล่าและกดขี่ทางเพศ (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, 14 สิงหาคม 2557) ดังนั้นทางออกของปัญหาจึงน่าจะอยู่ที่การปรับเปลี่ยนทัศนคติและให้การศึกษาเพื่อให้เกิดความเชื่อและมีทัศนคติด้านความเท่าเทียมหรือความเสมอภาคทางเพศ เนื่องจากเพศภาวะในสังคมไม่ได้เป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัว หากแต่มีลักษณะเลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งปรากฏให้เห็นในสิ่งที่ผู้คนกระทำในสังคม มากกว่าจะปรากฏในสิ่งที่เป้น (Judith Butler อ้างถึงใน เศษฐา พวงหัตถ์, 2549 : 54) และไม่ว่ามนุษย์บนโลกนี้จะเกิดมาเป็นเพศใดทุกคนเท่าเทียมกัน ล้วนแต่ต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน สิทธิผู้หญิงก็คือสิทธิมนุษยชน ดังนั้นแนวทางการให้การศึกษาหญิงชายเพื่อสร้างทัศนคติชุดใหม่สู่ความเสมอภาคระหว่างเพศ มีดังนี้

1. การจัดการศึกษาในสถาบันครอบครัว เมื่อพิจารณาครอบครัวในด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจ มีผู้เสียเปรียบและได้เปรียบในระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว ในแง่นี้แก่นแท้ของการถูกกดขี่ของผู้หญิงก็คือครอบครัว เนื่องจากครอบครัวเป็นพื้นที่แรกสุดที่ผู้หญิงเข้าสู่ระบบสังคม การถ่ายทอดระบบคิดแบบชายเป็นใหญ่จึงแทรกอยู่และฝังรากลึกอยู่ในระบบครอบครัว ผู้หญิงได้เรียนรู้การแบ่งงานกันทำตามเพศจากในครอบครัว และเรียนรู้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจจากครอบครัวในการเป็นพ่อ แม่ ลูก อย่างไรก็ตามหากนำวิธีการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณค่าในตัวบุคคลและการสร้างพลังอำนาจในตนเองเข้ามาปรับใช้ ครอบครัวจะกลายเป็นหน่วยพื้นฐานทางสังคมที่จะช่วยลดปัญหาการถูกกดขี่ของผู้หญิงได้เช่นกัน ทั้งนี้ครอบครัวควรตระหนักและปฏิบัติเพื่อสร้างทัศนคติที่ถูกต้องด้านความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย มีดังนี้

1.1 ครอบครัวต้องปลูกฝังความเป็นผู้หญิงหรือเป็นผู้ชายโดยไม่กำหนดด้วยเพศที่ถือกำเนิด กล่าวคือหากลูก ๆ ถนัดในทางไหนก็ส่งเสริมไปในทางที่ถนัด ไม่ยึดเยียบบทบาทเดิม ๆ เช่น ลูกผู้หญิงต้องช่วยแม่ทำงานบ้าน ต้องเรียบร้อย ไม่โลดโผน โดยพ่อแม่ต้องพร้อมให้ลูกสามารถทำในสิ่งที่ชอบหรือสนใจอย่างเต็มศักยภาพไม่ว่าบุตรหลานจะเป็นเพศใดก็ตาม เด็กผู้ชายอาจจะชอบทำอาหาร รวมถึงการสอนให้ลูกเห็นคุณค่าในงานทุกงานอย่างเท่าเทียม

1.2 ครอบครัวต้องตระหนักว่า ผู้หญิงหรือผู้ชายนั้นไม่ได้มีความแตกต่างกันในทางสังคม มีความเหมือนกัน หรือมีส่วนร่วมกันมากกว่าแตกต่างกัน

1.3 กรณีที่ลูกเกิดปัญหาพ่อแม่ต้องให้คำปรึกษาได้ พ่อแม่อาจต้องศึกษาหาความรู้ในเรื่องเพศภาวะในสังคม สามารถหาทางออกที่เหมาะสมที่เป็นได้ การที่พ่อแม่เฉยเมยไม่ใส่ใจในประเด็นเพศภาวะในระดับครอบครัวก็เท่ากับว่าครอบครัวนั้นส่งเสริมสังคมในระบบชายเป็นใหญ่ โดยการผลิตซ้ำในวิถีคิดแบบชายเป็นใหญ่โดยอาจไม่ตั้งใจ เนื่องจากพ่อแม่เองก็ถูกครอบงำด้วยวาทกรรมชายเป็นใหญ่โดยไม่รู้ตัว

1.4 เมื่อลูกโตเข้าสู่วัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่เริ่มมีความสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม ในทางผู้ชาย พ่อแม่ต้องเปิดโอกาสให้ลูกทั้งผู้หญิงและผู้ชายในการพูดคุยอย่างเปิดเผยในเรื่องเพศ การมีเพศสัมพันธ์ในวัยอันควร ความรับผิดชอบต่อการมีเพศสัมพันธ์ สุขภาพอนามัยส่วนตัว การเคารพสิทธิของอีกเพศหนึ่ง ไม่แก้ปัญหาด้วยความรุนแรงที่คิดว่าผู้ชายเหนือกว่าผู้หญิงที่มีให้เห็นอยู่ทั่วไป

1.5 พ่อแม่ต้องปลูกฝังทัศนคติเรื่องความซื่อสัตย์ต่อคู่ของลูกโดยเฉพาะลูกผู้ชายเห็นคุณค่าของผู้หญิง รักเดียวใจเดียว มีความรับผิดชอบไม่ว่าจะเป็นลูกผู้หญิงหรือผู้ชาย ไม่เอาเปรียบอีกฝ่ายหนึ่งทั้งในการกระทำที่เปิดเผย และในความรู้สึก

2. การจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษาหรือโรงเรียน เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาในระบบที่มีความสำคัญในการสอนและหล่อหลอมเด็กต่อจากสถาบันครอบครัว นับเป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการให้ความรู้แก่สมาชิกในสังคมทั้งผู้หญิงและผู้ชาย บุคลากรในโรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครู อาจารย์ เป็นบุคคลที่สำคัญในการให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องความเสมอภาคทางเพศ รวมทั้ง

การประพอดิตัวให้เป็นแบบอย่างกับสมาชิก หรือนักเรียนในสถาบันการศึกษา ครูต้องมีความจริงใจในสิ่งที่ตนคิดและเชื่อ เป็นแบบอย่างที่ดี ที่ถูกต้อง ต้องไม่พูดอย่างหนึ่งทำอีกอย่างหนึ่ง ครูต้องตระหนักในฐานะของตนเองอยู่เสมอว่าครูเป็นองค์ประกอบและเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดวัฒนธรรมความเสมอภาคหญิงชายในสถาบันการศึกษา อย่างไรก็ตามนักเรียนบางคนอาจไม่ได้รับการปลูกฝังอย่างถูกต้องจากครอบครัว โรงเรียนก็จะเป็นที่ปลูกฝังความคิดในเพศภาวะที่เท่าเทียมให้กับนักเรียนได้ รวมถึงสร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศความเสมอภาคหญิงชายให้เกิดขึ้นอย่างธรรมชาติในโรงเรียน ดังนี้

2.1 การจัดกิจกรรมต่างๆ แก่นักเรียนในประเด็นเพศภาวะ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องความเสมอภาคระหว่างเพศ ปรับทัศนคติของนักเรียน และเพิ่มทักษะการอยู่ร่วมกัน เน้นให้นักเรียนเกิดการคิด เช่น การจัดกลุ่มเพื่อรู้จักตัวเอง (self awareness training) การจัดค่ายพักแรมโดยเน้นให้นักเรียนผู้หญิงและผู้ชายได้ใช้ชีวิตด้วยกัน เรียนรู้การให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทำงานร่วมกันมีกิจกรรมที่นักเรียนสามารถวิพากษ์วิจารณ์กันหลากหลายและทั่วถึง หรือในลักษณะแผ่กระจาย (divergent) ด้วยภาษาต่างๆ ของนักเรียน นักเรียนซึ่งเคยเป็นแต่ผู้ฟังก็จะเริ่มตระหนักและมองเห็นปัญหา เป็นการกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจที่ต้องการการเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี

2.2 การส่งเสริมการอ่านอย่างจริงจัง ซึ่งเป็นที่มาที่สำคัญในการหาความรู้ การอ่านนั้นเป็นที่มาของความรู้ ทำให้ผู้หญิงไม่ตกอยู่ในอำนาจของมายาคติต่างๆ ที่กดขี่ผู้หญิงอยู่ ครูจึงจำเป็นต้องฝึกให้ผู้หญิงไม่ว่าจะเป็นวัยใดรักการอ่าน และการเขียน ซึ่งเป็นการปูพื้นฐานชีวิตของผู้หญิงที่สำคัญ ซึ่งจำเป็นต้องเรียนรู้อยู่ตลอดชีวิตและครูต้องตระหนักเสมอว่าการศึกษาคือการทำให้เห็นหรือการค้นพบหรือการที่เข้าใจสิ่งต่างๆ ได้อย่างชัดเจน และที่สำคัญต้องเข้าใจความสัมพันธ์ในสิ่งที่ศึกษากับสิ่งอื่นๆ โดยรอบ

2.3 สถาบันการศึกษาควรจัดสัมมนา หรือจัดกิจกรรมเชิงวิชาการโดยเชิญผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานในด้านเพศภาวะ เช่น องค์การพัฒนาเอกชน หรือหน่วยงานภาครัฐ เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในเรื่องเพศภาวะ รวมถึงการขยายเครือข่ายการเรียนรู้ออกไป เพื่อสร้างความเข้าใจและแสวงหาแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน

3. การจัดการศึกษาในชุมชน การสร้างความเข้าใจอันดีในเรื่องความเสมอภาคหญิงชายในสังคมนั้นควรเริ่มมาจากการมีความรู้ที่ถูกต้องและเข้าใจ ตลอดจนยอมรับในความแตกต่างและความหลากหลายระหว่างหญิงชาย ซึ่งเป็นที่มาของชุมชนและสังคมที่มีความสุข การจัดการศึกษาในระดับชุมชน เป็นสิ่งที่สำคัญมาก และจะสามารถทำให้สมาชิกเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต (lifelong education) โดยมีแนวทางดังนี้

3.1 การรณรงค์เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่สังคมในเรื่องความเสมอภาคหญิงชาย โอกาสทางสังคมของผู้หญิงและผู้ชาย รวมถึงให้การยอมรับและยกย่องบุคคลที่ทำความดี มีความเอื้ออาทร มีคุณธรรมจริยธรรม บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมโดยไม่เลือกว่าจะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย

3.2 ไม่เลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงในทุกระดับ ทุกคนมีสิทธิ์เท่าเทียมกัน สิทธิของผู้หญิงก็คือสิทธิมนุษยชน ทุกคนไม่ว่าจะเกิดมาเป็นเพศใดล้วนมีโอกาสที่จะเข้าถึงทรัพยากรทางสังคมอย่างเท่าเทียม

3.3 สื่อต่าง ๆ ในสังคมต้องตระหนักในการเสนอภาพของผู้หญิงและผู้ชายที่เสมอภาคกัน ไม่ว่าจะเป็นการเสนอข่าว โฆษณา หรือละคร ซึ่งค่อนข้างมีอิทธิพลต่อความคิดของสมาชิกในสังคม

นอกจากนี้ ชุมชนสามารถร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีประสบการณ์และมีความรู้ในประเด็นเพศภาวะในชุมชนหรือสังคมเป็นอย่างดี เช่น การให้คำแนะนำปรึกษาเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม การอภิปราย การเสวนา การสัมมนา การฝึกอบรมโดยวิทยากรที่มีประสบการณ์ การผลิตเอกสารสิ่งตีพิมพ์ การจัดรายการวิทยุ หรือการจัดห้องสมุดหรือศูนย์เอกสารเป็นรูปแบบกิจกรรมการศึกษา การจัดค่ายพักแรมทั้งในและนอกสถานที่ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้ประเด็นเพศภาวะในชุมชน เช่น สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัว และชุมชน ความปลอดภัยของผู้หญิง ดังนี้

1) การรณรงค์ด้วยสื่อ โดยใช้วิธีการแจกเอกสารและคู่มือต่าง ๆ แก่ชาวบ้าน การติดแผ่นโปสเตอร์และการโฆษณาประชาสัมพันธ์ หรือการใช้สื่อวิทยุชุมชน อาจเป็นการรณรงค์ให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น การรณรงค์การงดเหล้า เพื่อลดความรุนแรง การช่วยกันทำงานโดยไม่แบ่งแยกเพศ การได้รับค่าจ้างที่เท่าเทียมกัน เป็นต้น

2) การจัดโรงเรียนทางเลือกในชุมชนที่เน้นเรื่องความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย เพื่อให้เด็กในชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้ในประเด็นเพศภาวะอย่างธรรมชาติด้วยวิถีชีวิต

3) ห้องสมุดและศูนย์ข้อมูล ที่เก็บรวบรวมผลงานขององค์กรและงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคหญิงชาย

4) การจัดกิจกรรมโดยเชิญครอบครัวที่มีมุมมองในเรื่องความเสมอภาคมาแลกเปลี่ยน พูดคุย เพื่อให้สมาชิกในชุมชนเห็นและเข้าใจอย่างใกล้ชิด โดยจัดเป็นกิจกรรมร่วมของหมู่บ้าน รวมถึงเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับผู้หญิงที่ถูกกดขี่ หรือถูกเอาเปรียบจากผู้ชายโดยไม่มีทางเลือก

5) การฝึกอบรม อาจจะจัดเป็นการให้ความรู้เฉพาะเรื่อง โดยเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ มาให้ความรู้โดยตรงในชุมชน หรือการส่งตัวแทนชาวบ้านหรือผู้สนใจไปรับการอบรมกับโครงการอื่น ๆ นอกพื้นที่ เช่น การอบรมเรื่องการลดเหล้า เพื่อลดความรุนแรงในชุมชนของมูลนิธิต่างๆ ที่ประสบผลสำเร็จ และกำลังขยายโครงการสู่พื้นที่อื่น ๆ โดยการให้แนวความคิดและความรู้เกี่ยวกับความเสมอภาคหญิงชาย การประสานงานกับหน่วยงานและการสร้างเครือข่าย การใช้หลักพุทธธรรมมาใช้บูรณาการการจัดการความรุนแรง ด้วยการหมั่นเจริญในทาน ศีล ภาวนา อันเป็นวัตรสำคัญในการนำมาช่วยจัดการกับความรุนแรงในครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พูนสุข มาสังสรรค์, 2554 : 225) รวมถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายของภาคประชาชนให้เข้มแข็งและมีพลังมากขึ้น การจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่กลุ่มผู้นำในประเด็นความเสมอภาคหญิงชาย นอกจากการมุ่งพัฒนาผู้นำแล้วยังคาดหวังให้ผู้นำได้นำความรู้ไปถ่ายทอดให้แก่สมาชิกในชุมชนต่อไปด้วย ซึ่งจะส่งผลไปสู่การสร้างผู้นำที่เข้มแข็ง และองค์กรชาวบ้านที่เข้มแข็งต่อไป

6) การศึกษาดูงานและทัศนศึกษา โดยจัดให้สมาชิกในชุมชนไปดูตัวอย่างงานพัฒนาในพื้นที่อื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จในการทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคหญิงชาย เช่น โครงการรณรงค์ชุมชนปลอดภัยสำหรับผู้หญิงที่ประสบความสำเร็จ เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ที่เคยทำหรือกำลังทำกิจกรรมนั้น ๆ ให้มีการเห็นตัวอย่างจริงและได้แลกเปลี่ยนกันในระดับบุคคลและกลุ่ม สร้างแรงบันดาลใจและความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ ทำให้ได้บทเรียน ข้อคิด และความรู้ต่าง ๆ แก่ผู้มาดูงาน

7) การสัมมนา สามารถจัดได้ทั้งในระดับผู้นำและระดับสมาชิกชุมชนทั่วไป เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนกันเองระหว่างผู้นำในพื้นที่ หรือระหว่างพื้นที่ต่าง ๆ รวมถึงสมาชิกในชุมชน

8) การพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ เป็นกิจกรรมที่จัดทั้งในระดับของผู้นำและสมาชิก การค้นหาผู้รู้ที่เป็นปราชญ์เชียวชาญให้มาพบเพื่อรู้จักและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันประสานให้เกิดความรู้ใหม่ ทำโดยการจัดกลุ่มพูดคุยแลกเปลี่ยนกันเองระหว่างชาวบ้านกับผู้นำ หรือระหว่างผู้นำกันเอง หรือระหว่างผู้นำกับเจ้าหน้าที่โครงการ ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ทำงาน และวิเคราะห์ร่วมกัน

9) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อมวลชน เนื่องจากสื่อมวลชนเป็นกลไกในการแพร่กระจายข่าวสารข้อมูลในวงกว้างและมีบทบาทอย่างสำคัญในการให้การศึกษแก่สาธารณชนได้เป็นอย่างดี การนำเสนอข่าวไม่เพียงแต่สะท้อนสภาพความเป็นจริงเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทในการชี้นำสังคมอีกด้วย นอกจากนี้สื่อมวลชนยังสามารถสร้างแรงกดดันเพื่อให้ปัญหาคลี่คลายลงได้ สื่อมวลชนจึงเป็นอีกสถาบันหนึ่งในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันและกัน และใช้เป็นกลไกในการสนับสนุนการทำงานได้เป็นอย่างดี

10) การจัดเวทีหรืองานมหกรรมเพื่อการรณรงค์ เป็นแนวทางการทำงานซึ่งยก ระดับจากการนำเสนอสภาพปัญหาไปสู่การเรียกร้องให้มีการแก้ไขปัญหาคือหนึ่งในระดับนโยบายอย่างจริงจัง งานรณรงค์ในรูปของการจัดเวทีหรืองานมหกรรมอาจจัดขึ้นในระดับชาติ ระดับภาค ระดับจังหวัด เพื่อให้เกิดการปลุกเร้าให้ประชาชนตระหนักถึงปัญหาความรุนแรงที่เกิดกับผู้หญิงที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและวิธีการกระทำความรุนแรง และมีส่วนร่วมในการผลักดันให้รัฐบาลแก้ไข งานรณรงค์นี้สามารถผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่ยังมีความเหลื่อมล้ำระหว่างหญิงชาย ซึ่งอาจต้องใช้เวลาในการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง เช่น การรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงเป็นต้น โดยมุ่งรณรงค์ผลักดัน ทั้งในเชิงนโยบายที่มีผลกระทบต่อผู้หญิงและการเผยแพร่สภาพปัญหาและแนวทาง ตลอดจนทางเลือกในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยเน้นให้ชุมชน

มีส่วนร่วม งานรณรงค์ยังเป็นกลไกที่สำคัญในการเสริมสร้างพลังอำนาจให้ทุกฝ่าย ทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม ชุมชน และระดับสังคมโดยรวม

สรุป

การวิเคราะห์วาทกรรมเพศภาวะ โดยมีระบบชายเป็นใหญ่เป็นวาทกรรมหลัก ช่วยให้เราเห็นว่าสุดยอดของอำนาจวาทกรรมอยู่ที่การสร้างเอกลักษณ์ หรือตัวตน ให้กับสิ่งต่างๆ ในกรณีของวาทกรรมเพศภาวะ เอกลักษณ์นี้ได้แก่ จินตภาพ (imagination) และภาพลักษณ์ (image) เรื่องความเป็นใหญ่ของผู้ชาย และความด้อยกว่าของผู้หญิง ถึงแม้ว่าภาพลักษณ์ที่สร้างขึ้นมานี้ จะเป็นเพียงประดิษฐกรรมที่ว่างเปล่าในระยะแรก แต่ด้วยภาคปฏิบัติการต่างๆ ของวาทกรรมดังกล่าวมาแล้ว ข้างต้น ทำให้ภาพลักษณ์ที่สร้างขึ้นกลายเป็น “ความจริง” ในที่สุด สิ่งเหล่านี้จะสอดคล้องกับข้อสังเกตของมิเชล ฟูโก (Michel Foucault) ที่ว่า “ความจริง” นั้นเป็นเรื่องของแนวคิดที่สร้างขึ้นมาชุดหนึ่งที่ทำให้อะไรจริงหรือไม่จริง ยิ่งไปกว่านั้น อำนาจของวาทกรรมเพศภาวะที่มีวิธีคิดแบบชายเป็นใหญ่ที่น่าสนใจยังอยู่ที่การเข้าไปนั่งอยู่ในระดับความรู้ลึกลับนึกคิด หรือระดับจิตสำนึกทั้งของผู้หญิงและผู้ชายอย่างสอดคล้อง สามารถทำให้ผู้ชายรู้สึกถึงความมีอำนาจเหนือกว่า เข้มแข็งกว่า ในขณะที่ผู้หญิง ผู้หญิงรู้สึกยอมรับ และซาบซึ้งในความด้อยกว่าของตัวเอง มองว่าตัวเองต่ำกว่า อ่อนแอกว่าผู้ชาย จนบางครั้งทำให้มองข้ามคุณค่าและความสามารถของตัวเองไป เกิดผลกระทบมากมายหลายประการต่อทั้งผู้หญิงและผู้ชาย โดยเฉพาะความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงทั้งในพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะอย่างต่อเนื่องและนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ถึงเวลาหรือยังที่สังคมต้องหันมาให้ความสำคัญในการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุด้วยการให้การศึกษารูปแบบต่างๆ เพื่อให้สมาชิกในสังคม ทั้งหญิงและชายเรียนรู้และเปลี่ยนทัศนคติของสมาชิกในสังคมเสียใหม่ เพื่อสร้างสังคมที่สงบสุขและเอื้ออาทรต่อกันอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. “วาทกรรมการพัฒนาในสังคมไทย.” วารสารร่วมพฤษ์ 24 (ตุลาคม 2548-พฤษภาคม 2549) : 1-27.

- เชษฐา พวงหัตถ์. “วิธีคิดและปัญหาทางทฤษฎีในสังคมวิทยา.” วารสารร่วมพฤษ 24 (ตุลาคม 2548-พฤษภาคม 2549) : 29-75.
- ทันโลก. “ผู้หญิงต้องแกล้งโง่เพื่อชนะใจผู้ชาย.” หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ (วันที่ 14 สิงหาคม 2557)
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2535. “สถานภาพผู้หญิง : อดีต ปัจจุบัน อนาคต” เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องการพัฒนาสตรีกับการเมือง สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา.
- พูนสุข มาสร้างสรรค. 2554. “การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วารุณี ภูริลินลิตี. 2545. สตรีนิยม ขบวนการอุดมคติแห่งศตวรรษที่ 20. กรุงเทพมหานคร : คบไฟ.
- สำนักงานสร้างเสริมสุขภาพผู้หญิงและความเป็นธรรมทางเพศ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). “ข่าวข่มขืนกับสิ่งที่สังคมมองข้าม.” หนังสือพิมพ์ เดลินิวส์ (18 สิงหาคม 2557)
- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. ผู้หญิงถูกทำร้ายที่ชื่อ ‘ภรรยา’. <http://www.nhrc.or.th>. 10 มิถุนายน 2557.
- Foucault, Michel. 1979. **Discipline and Punish: The Birth of the Prison**. New York : Vintage Books.
- Foucault, Michel. 1980. **The history of Sexuality: An introduction**. New York : Vintage Books.
- Foucault, Michel. 1994. **Discipline and Punish the Birth of the Prison**. New York : Vintage Books.
- Michel Foucault. 2547. ร่างกายใต้บังคับ. แปลโดย ทองกร โภคธรรม. กรุงเทพมหานคร : คบไฟ.